

jen proto, že mají svého obětavého a vzdělaného správce. Často jsou takoví lidé nenápadní a pro okolí téměř neviditelní. Zuzana Nováková v květnu 2011 takřka nezapozorovaně překročila šedesátku a já jsem chtěl tuto skutečnost (byť odhaduji

její pravděpodobné pozdější námitky) na stránkách Živy svědeckým slovem zachytit. Zuzaně bych zároveň rád přál i další spokojená léta v zahradě, nevím však s jistotou, zda ona je takové přání ochotna sdílet se mnou. Každopádně bude nutné na-

lézt „novou Zuzanu“, která by dokázala sbírku naší květeny opatřovat stejně pečlivě jako až dosud ona. Věřme, že k radosti nás všech, kteří máme Botanickou zahradu Přírodovědecké fakulty UK v Praze Na Slupi rádi, se to povede.

Pavel Pecina

K nedožitým osmdesátinám Jiřího Andresky

V říjnu 2011 by se dožil osmdesátky zoolog Ing. Jiří Andreska, CSc. Jeho zájmy a působení se zaměřovaly především na ornitologii, mysliveckou zoologii a historii myslivosti a rybářství, ale pravidelně výrazně přesahovaly tyto obory. Je škoda, že v dnešní, poněkud příliš hektické době se málo vracíme k dávnější i nedávné minulosti, a tak nám nejen uniká možnost poučení se z ní a namáhavě poznáváme už dříve poznané, ale ztrácí se i povědomost o lidech z uplynulé doby a jejich významu.

S Jiřím Andreskou jsem se setkával vlastně jen letmo. Při návštěvách mého oblíbeného pedagoga Waltra Černého, během studia na Přírodovědecké fakultě UK i později, jsem u něj několikrát zastihl nenápadného chlapíka s neobvyklým zoologickým (a obecně biologickým) rozhledem a s charakterem čínorodosti a skromné vědomosti (nebo vědoucí skromnosti). Pan docent nás brzy seznámil. O dost později jsem se s Jiřím Andreskou dostal do kontaktu (zprostředkovaného centrálními pracovišti ochrany přírody) při agendě okolo programu repatriace orla mořského (*Heliaeetus albicilla*) do přírody v jižních Čechách.

Pro mne jsou s jeho jménem spojeny především dvě záležitosti ekologického a etologického charakteru, které považuji za velmi významné. První je zmíněná repatriace mořských orlů uskutečněná v letech 1977–85 ekologicky a etologicky sofistikovaným (a tudíž úspěšným) výsadkem 9 mladých ptáků z chovu sokolníka Clause Fentzloffa z tehdejšího západního Německa. Záměrem návratu orla mořského na Třeboňsko a vůbec do Čech se Jiří Andreska zabýval už řadu let; „spouštěčem“ celé záležitosti se stalo jeho seznámení s Fentzloffem a jeho dokumentací o chovu a repatričních programech orlů, které představil na sokolnických dnech konaných v rámci akce Země živitelka v Českých Budějovicích.

Výsledkem programu bylo prokázáno hnízdění páru orla mořského sestaveného z vypuštěných Fentzloffových mláďat v letech 1986–93; během té doby pár odchoval 12 mláďat. Jeho další osudy, kdy po střetu s jiným párem opustil své hnízdiště, nebyly sledovány. Dá se předpokládat, že hnízdil později jinde, a nejspíš i další vypuštění orlí přispěli ke vzniku a stabilizaci hnízdící populace orlů mořských v Čechách (podrobnější údaje viz Myslivost 2007, 10: 16–21).

Foto J. Andreska

Z mého pohledu další významnou zásluhou Jiřího Andresky v oboru etologie je objasnění podstaty a funkce zvláštního agonistického chování vrubozobých, které se v myslivecké literatuře označuje jako „řazení kachen“ a je v ní zpravidla vysvětlováno značně antropomorfně jako násilné sexuální chování „záletných“ kačerů. Projevuje se zejména vzdušnými honičkami za cizí samici (v nejjednodušším případě letí první kachna, za ní pronásledovatel a třetí, tedy poslední, je „manžel“ pronásledované kachny). Na zemi nebo na vodě, ale především v zahuštěné městské populaci mívá agrese spíše charakter hrubého napadání a pronásledování kachny s ritualizovanými prvky kopulačního chování. Jiří Andreska dlouhodobým pozorováním spřáteleného, nicméně zcela divokého páru kachny divoké (*Anas platyrhynchos*) zjistil, že jde vlastně o teritoriální chování kačerů v rámci K-strategie, resp. rodičovské péče: kačer hlídá a brání úživné teritorium pro svou partnerku a potomstvo (hlavně během inkubace vajec) a vyhání z něj cizí páry, přičemž nejúčinněji funguje agrese vůči kachně – její partner ji vždy následuje. Toto chování, jako za normálních podmínek agresivní chování obecně, zajišťuje optimální rozptýlení populace a úspěšnou reprodukci. Při přemnožení naopak představuje účinnou zpětno-uzební brzdu dalšího rozmnožování, zvláště pokud jsou napadány kachny, které přijdou do cizího teritoria s vyvedenými mláďaty; ta jsou totiž opakovanými útoky cizích kačerů dezorientována a ohrožena z mnoha příčin. Ale i pouhé rušení klidného průběhu hnízdění teritoriální agresí-

vitou kačerů při nahuštění populace přináší snížení jejího přírůstku. Tohle vše poznal, pochopil a také publikoval právě v Živě (1977, 6: 231) Jiří Andreska díky páru kachen, kterým Andreskovi říkali Kloutylda a Donald.

Jiří Andreska se narodil 10. 10. 1931 v Kyjích u Prahy, celé dětství nicméně strávil v Nepomuku. Už jako student Státní vyšší lesnické školy v Písku se intenzivně zabýval ornitologií a soustavně se stýkal s W. Černým, jehož odchovancem de facto byl. Silný vliv měla i W. Černým zprostředkovaná setkání s Juliem Komárkem, který v něm vzbudil zájem o migraci husy velké (*Anser anser*). Střední lesnickou školu dokončil za dramatických okolností. Roku 1952 nebyl kvůli udání spolužáka připuštěn k maturitě, protože se prý vysmíval oslavám Prvního máje. Maturoval pak až r. 1953 a vysokoškolské studium mu zůstalo nadlouho upřeno. Posléze, už jako pracovník Zemědělského muzea, vystudoval dálkově lesnickou fakultu v Praze (promoval v r. 1964). Tématem diplomové práce byla Škodlivost racka chechtavého v intenzivním bažantnictví – z hlediska ochrany přírody velmi aktuální, protože se v té době vážně spekulovalo o tom, že bažantí kuřata v bažantnicích sousedících s racčími koloniemi jsou podstatnou součástí potravy racků.

To už žil Jiří Andreska v Hluboké nad Vltavou (od r. 1961), kde pracoval na loveckém zámku Ohrada. Tamní muzeum i zoologická zahrada byly v té době součástí Zemědělského muzea. Zabýval se dějinami myslivosti a rybářství a zároveň vedl zoologickou zahradu. Nutnost sbírat pro muzejní účely rybářské nářadí v zóně zatápně Orlickou přehradou ho dovedla k další specializaci, a tou byla etnografie. Tento obor pak studoval na Ústavu etnografie a folkloristiky ČSAV v Praze a dizertační práci obhájil (1980) na téma Lidové rybářství v českých zemích. K tomu se zabýval zpracováním scénářů muzejních expozic o dějinách myslivosti (realizováno 1969) a dějinách rybářství (v r. 1977).

Popularizaci muzejní, zoologické i ochrannářské činnosti se věnoval ve spolupráci s Československým rozhlasem, pro který připravil a většinou i namluvil těžko uvěřitelných 3 000 relací. I spektrum publikační činnosti bylo úměrné jeho zájmům. Bylo by příliš obsáhlé zde vše vyjmenovat. Za shrnutí své životní práce pokládal knihy Rybářství a jeho tradice (1987) a Tisíc let myslivosti (společně s manželkou Erikou, 1993). Zemřel 10. listopadu 1999.

I když jsem se s Jiřím Andreskou v životě potkával jen nahodile (či spíše jsme se mýjeli), byl mi velmi blízký nejen oborově jako zoolog a ekolog, ale především jako člověk s objektivním, odpovědným, tolerantním a ohleduplným přístupem s empatickou schopností vnímat a chápat objektivní realitu světa zvířat.